

ACC. N:R M. 16329: 1-34.

Landskap: Småland Upptecknare: Kristina Gärner
Härad: Konga Berättare: Olov Svansson, Tingsryd
Socken: Tingsås Berättarens yrke: Lantbrukare
Uppteckningsår: 1963 Född år 1892 i Ebbalydel, Tingsryd
Tingsås sn,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkogrim. s. 1.
Årsgång. s. 2-3.
Skydd mot trolldom. s. 4.
Troll skär åker. s. 5.
Elvavagnen. s. 6
Spökeri i kyrka. s. 7.
Elins skator och orm. s. 8-9.
Onda ögat. s. 10.
Varsel. s. 11.
Näcken. s. 12-13.
Sägner om stenar. s. 14-17.
Blåkullafärder. s. 18-19.
Puken. s. 20
Skatten i Klintesbackarna. s. 21.
Klasagubben. s. 22-23.
Fan bar vagn. s. 24-25.
Spå-Lotta och Spå-Beata. s. 26-27.
Skaka fruktträden efter julottan. s. 28

Skriv endast på denna sida.

vänd!

ACC. N:R M. 16329:1.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Kyrkogrim:

När man byggde en kyrka, skulle man begrava ett djur på platsen. Det djuret skulle sedan valda kyrkan och kyrkogården.

Vid Tingsås kyrka är kyrkogrimmen en höna.

Om man mötte kyrkogrimmen när man gick äls-gång, fick man inte se sig om, för då blev älsgången ogiltig, och det kunde hända hemliga olyckor.

ACC. N:R M. 16329:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En man i Råneboda skulle gå ångång. Han fick då inte se ljus efter steyningen, och inte vända sig om under det att han gick. Därför stod han på vedbadden och högg ved, eftersom elden brann inne. Han hade skridskorna bredvid sig och när det blev mörkt åkte han till Ustults kyrka. Men vid Möllekulla mötte han ett bevrskap, som kom åkande, och elcipaget lyfte av eld. Då vände han och åkte tillbaka så fort han kunde. Men eldvagnen körde landsvägen lika fort som han.

ACC. N:R M. 16329:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

och när han kom hem, hann
han knappt kasta upp
skridskorna genom en hål,
ovanför dörren, och stöta in.
Vagnen var då back i hål,
men därinne sat folket och
läste och sjöng efter levälls-
maten, och han var räddad.
Herrskapet tog skridskorna.

ACC. N:R M. 16329:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Skrydd med frollkarlar, - gummor:

Om det hade varit någon
inne, som kunde trolle, skulle
man kasta glöd efter honom,
eller spotta tre gånger.

Troll skär åker:

I Djuvavila kom en gång
en trollgubbe och erbjöd sig
att skära kornet, som var
mogen. Han begärde ingenting
annat än gröt för tjänsten.

Trollen fick gröt och så sa
trollmor:

"Bädda gör band,
jag skär för hand,
du Buddde bind."

Bädda var trollflickan och
Buddde trollfar. Åkern blev
fort färdig.

ACC. N:R M. 16329:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Elvabagnen:

Varje kväll klockan elva för
en vagn, försänd med hästar, med
frukostbär din och fräsande ge-
nom Timpryd. I vagnen satt en
man, som var hemsk att se,
och få kunde se honom på grund
av eldslågor, som stod omkring
vagnen.

Ekipaget gick från Kalleli till
prästens lagård. Där stannade elva-
spöket.

Det måste vara tyst, och
klockan ska slå elva. Då kom-
mer den plötsligt, lysande och
dånande.

ACC. N:R M. 16329:7

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Gamle Engländer, som hade
sin striga vid gamla torget,
där tiggarstocken stod, vid kyrk-
backen, såg en natt att det
lyste i kyrkan. Han hörde också
att man sjöng psalm nr. 59:
"O, herre Gud, i nöd med mig".

Engländer steg upp och
gick mot kyrkan, men när
han kom till kyrkogårdsmu-
ren, sveptes alltsammans in i
en tät dimma, och han såg
ingen ting av vad han såg,
Även sången lystnade.

ACC. N:R M. 16329:8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Elin Skator:

En bondhustru, Elin Håkans-
dotter på Nedregård, stredade
en gång en av sina drängar
till Karlskrona i ett ärende.
Hann fick sällskap med några
drängar från Elsemåla, men
hade fått besked om att absolut
inte köra i kapp hem.

När han kom tillhela, kör-
de han förbi huset och satte in
häst och vagn. Men matmor
stod redan i dörren och så att
Elsemåladrängarna fick spörja si-
na hästar, men han skulle
låta bli:

Elin hade två skator, som gav
henne bud om allting. De hade
följt drängen.

ACC. N:R M.16329:9.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Elins om.

Elin Häkarsdotter hade en om.
Hon träll sitt hjärtefolk i strama
tyglar och var mycket snål. Hon
brukade sitta på en trebent stol
utan ryggstöd vid sitt skrivbord.
När hon inte var där låg en om
på stolen och lyssnade.

När Elin var död, öppnades
dörren till gula kammaren, som
alltid varit stängd. Då kom
ormen utringlande. Sen dess har
den aldrig synts till.

ACC. N:R M. 16329:10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Orda ögat.

En Håkansdotter hade det
orda ögat. Hon kunde med sin
blide förgöra folke. Man ville inte
na in henne t. ex. i lagården,
för när hon såg, kunde djuren
bli sjuka.

ACC. N:R M. 16329: //

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Vansel:

En undantagsnatt i Tingsryd, som hette Katarina, hörde en natt, när hon låg i sin kammar, en psalm sjungas utanför. När hon tittade ut, stod där en mängd soattelädda människor, som hon lärde igen. Hon förstod att det var vansel om hennes egen begravning. Efter en tid dog hon, och vid begravningen blev det precis som hon sett det den natten.

ACC. N:R M. 16329:12.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Att binda näcken:

Barnen, som badade i
Ulfsjön förr, stack alltid en
kniv i sjöbotten vid stranden,
innan de gick i vattnet. Så
måste var och en göra. Därpå
sade de:

• Näck, näck gick upp på land
men vi är i vatten
i Jesu namn. "

Det kallades att binda
näcken, för då hade näcken
ingen makt över dem.

ACC. N:R M. 16329:13.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

En gång kom vräcken upp
ur Ulfjön i gestalt av en
svart-och-vitbrödig häst. Han
lade sig ner hos barnen, som
skulle bada, och lät dem
belätna upp på ryggen på sig.
Men en liten flicka, som inte
kunde falla rent så:

"jag meder inte upp"
När vräcken börde sitta ner,
skakade han av sig barnen
och sprang tillbaka i sjön.

Skräddarepinan:

Skräddarepinan kallas en sten, som ligger i Tilleusjön (vid Tingryd). För många år sen dömdes en skräddare att sitta på den och sy ett klädesplagg, för han hade begått ett brott. Han började sitt arbete, men tappade sären, som han dölde efter, och sedan syringen, som han också dölde efter. Dessa båda fann han, men när han tappat nålen och dölde, kunde han inte få sig upp igen, utan blev kvar i djupet.

Stenen är spetsig och gör skäl för sitt namn: skräddarepinan.

Stutarna.

I sjön Tiken i Tingsryd finns
två stora stenar, som kallas
Stutarna.

Stutarna är två flyttblock,
som ligger nära stranden på
vägen mot Rönneby. Dessa
stenar slungades för länge sen
av två jättar, som stod på
Djurnåla lid, mot Tingsryds
äldsta kyrka eller klosterstapel,
för att krossa den, och på
så sätt bli av med den
förhatliga blockeringningen,
som jättarna inte kunde
få. Stenarna nådde emeller-
tid inte fram, utan blev liggan-

ACC. N:R M. 16329:16.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

de en kilometer därifrån.

V varje gång stutarna hör Tings-
ryds kyrkklockor, vänder de
sig om.

ACC. N:R M. 16329:17.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Renströmsstenen har fått sitt namn av att en gubbe, som hette Renström och bodde i Tingaryd på 1700-talet, rodde ut på sjön och drunknade där. Man draggade i flera dagar efter honom, men förgäves.

Då ringde man i kyrkklockorna för att det skulle visa sig ett ljussken på det stället, där man skulle söka. På så sätt fann man gubbens döda kropp vid stenen. Han stod på landbundet, och han hade antagligen fallit i, när han tog fågelägg från en fördjupning i stenen.

Blåcullafärder:

När kättingarna for till Blå-
kulla, stod kapten Elin för
regan. Hon delade ut en smör-
ja, och vad man smorde med
den, kunde man rida på:
ett levstoft eller en ugus-
vaka. En flicka, som inte
var konfirmerad röjde dem.
Gammel-Per tyckte inte om
att de hade tagit med flickan.
Han sade att hon skulle kom-
ma att röja dem.

Först kom de till ett berg,
där Gammel-Per tog emot dem.
Sedan var de i en klodstapel
där de skrapade maholn ifrån
klodarna. Sedan kastade de

ACC. N:R M. 16329:19.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

maken ifrån sig och sade:
"Vi önskar att våra själar kom-
mer till långt från Gud, som
detta från bloderna."

Sedan var de inne i en
kyrka, där Gammel-Per predika-
de, men predikan var bara nå-
deber. Till slut kom de till
Blåculla. Där dansade Gammel-
Per med häorna i tur och
ordning. Ibland tog han in
dem i ett annat rum. Där
hörde flickan jämrande.

ACC. N:R M. 16329:20,

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Pucken:

En man i Drakamåla
berättade om pucken. En natt
när han halsov, hörde han
att spjället öppnades. Så hörde
han något vid kallelagnen,
och snart var det vid sängen.
Han förstod att det var pucken,
som ville upp på bröstet på
konorn för att kläva konorn.
Den kom uppför benen, på
magen och upp på knuden.
Där fick han tag i pucken,
som liknade en liten dunnig
boll, och slängde den i golvet.

Skatten i Klintesbackarna:

I Klintesbackarna ligger en skatt begravd. För att få tag på den skall man spänna två vita, otämjda ostar en natt i nedan.

Skatten ligger i en gryta, och när den stiger upp till ytan, skall man spänna om grytan och låta stutarna dra. Det måste ske under djup lystrad.

En gång, när bönderna fått tag om skatten, fick de se att Tingsmåla brann. De släppte faset och sprang till byn. Men Tingsmåla brann inte. Det var en synvilla. Skatten fann de aldrig sedan.

Klasagubben:

I Otto Gabriellsens hem i Drakarnåla bodde en gammal, som hette Nilla och var barnsköterska. När hon var barn, gick hon en gång med några andra flickor vid sjön Mien och skar korn. Då hörde de någon ropa: "Däkor!" Fugen vågade se åt det hållet, eftersom de anade att det var Klasagubbe. Ropet hörde flera gånger. Till slut frågade en man, som brynte flickornas skäror: "Vad vill du däkor?"

Rösten svarade: "Se dem att de säger till Pella-Pellen, att man sätter silverkannan på det vanliga stället. Ty min

ACC. N:R M. 16329:23.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND
—

Bror har kommit, och han
har inte varit hos mig på
400 år.

Fan bär vagnen:

En präst, som bodde i Ulfsoyds prästgård, färdades varje söndagsmorgon den sex kilometer långa vägen till Tingsoyds kyrka, för att hålla gudstjänst. En morgon hade prästen blivit försenad. När han åkt en kilometer, märkte han att hästarna började bli svettiga och inte orkade dra längre. Prästen förstod snart att det var något galet, och befälde körsvennen att stiga av och skruva loss alla fyra hjulen, kasta upp dem bakt i vagnen, och sitta upp igen.

Drängen lydde. Till sin förvåning såg han att vagnen gick

ACC. N:R M. 16329:25.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

i samma höjd som förut.
Hästarna slutade soettas och
sprang utan svårighet återstoden
av vägen till kyrkan.

Det var fan, som hade hållit
igen, men prästen hade målet
över den onde.

ACC. N:R M. 16329:26.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Spå-Lotta:

På Stenforsvägen bodde Spå-Lotta. Folk kom ålcande många mil för att rådfråga henne.

När mor i Jostagården hade blivit av med en hel väv, som låg på Gledde utanför, gick hon till Spå-Lotta. Hon spådde i kort och kunde säga att tjjuven hade tagit vägen över Skifterna och gått långt bort till ett annat ställe. Tjuven blev frusen tack vare Spå-Lotta.

Spå-Lotta läste för tandvårk.
Hon läste ramsov vid varje knut av linset.

ACC. N:R M. 16329: 27.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Spå-Beata:

Spå-Beata var Spå-Lottas mor.
Hon hade lärt sig spå i "Bäjern"
Hennes man var "bäjtare."

En piga gick en kväll till
Spå-Beata, då hennes husbondes
djur var sjuka. Huset var under-
ligt. Man kom upp till henne på
en himlastege. Hon hade redan
lagt sig och var lite kravrig i
början, men blev snart god.

Hon ordinerade smått och got
för kreaturen: vita ornens ben,
helvetesfrö och sådant, som
skulle läggas i ladugårdströskeln.
Dessa mediciner kunde köpas
på apoteket.

ACC. N:R M. 16329:28.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

När man kom från jul-
ottan, skulle alla fruktskåden
skakas. Man måste göra det
innan man gick in, för då
blev det bra fruktskåd nästa
år.

ACC. N:R M. 16329:29.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Vårfrudagens morgon skulle
morrarna stiga upp så tidigt
som möjligt. De, som steg upp
först lyckades allting bäst för.
De skulle gå baklänges runt
ålcertegarna och skörden skulle
då bli god hela året.

ACC. N:R M. 16329:30.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Svartkonst:

Daniel Pettersson bodde hos Johannes Karlsson i Rönne-kullarnäla och hade en svartkonstbok.

En kväll kom Karlsson hem från stan med två skäppor salt. Påsen var tung och han lät den ligga utanför. Men på morgonen var den stulen. Daniel Pettersson sa då att Karlsson och hans hustru skulle sätta sig på kölesoffan och vänta. De skulle hela tiden se ut genom fönstret. Han satte sig själv hos dem.

När de hade väntat länge, kom en man och bar en

ACC. N:R M. ~~16329~~:31

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

påse på ryggen. Han knuckade
på dörren. Då röt Daniel
Peterson: "Släpp saltpåsen!"
Mannen gjorde det. Det var
en granne, som stulit den
och lämnade tillbalch den
i sömmen.

Svartkonst:

Johan Orre började sin svartkonst, sedan när han var dräng i Tingsmåla. En söndagsmorgon klädde han sig fin, och när moran frågade vart han skulle gå, svarade han: "Till min gamla mor i Tingsmåla." Moran visste att hon låg begravd på Linneryd kyrkogård. Genom att ana upp henne ur graven lärde han sig svartkonst av henne.

En tid därefter skulle Johan Orre bota en kvinna, som blivit förgjord av råden. Flera män hade följt med honom till en liten sjö, ur

ACC. N:R M. 16329:33.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

vilken han skulle vara
nåden. Men de flydde förfära-
de över det hemiska de såg,
ty de tyckte bland annat att
alla grantoppar brann.

Svartkonst:

En skolläran, som hette Sven Karlsson, kunde svartkonst. Han söp förfärligt mycket. En gång, när han satt och söp med handlaren Herrik dindblom, ville denne tala ~~med~~ ^{med} sin döde far. Båda gick då till kyrkogården, och Sven Karlsson började sina besvärjelser. Men då dindblom hörde kistan knacka och braka sönder, tog han till flykten och sprang som för livet.